

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Devarim

Shelomoh ben Yitshaḳ

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

תלהק

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9976

קהלת א

קהלת בן-דוד

מלך בירושלם :

ב הכל הבלים

אמר קהלת הבל

הבלים הכל הבר :

ג מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל

ד תחת השמש : ד דור הלך ודור בא והארץ

ה לעולם עומדת : ה וזרח השמש ובא

השמש ואל-מקומו שואף וזרח הוא שם :

ו הולך אר-דרום וסובב אל-צפון

סובב סבב הולך הרוח ועל-סביבתיו שב

הרוח : ז כר-הנחלים הולכים אל-הים

והים איננו מלא אל-מקום שהנחלים הולכים

שם הם שבים ללכת : ח כל-הדברים

יגיעים לא-יוצל איש לדבר לא-תשבע עין

לראות ולא-תמלא און משמע : ט מה-

שהיה הוא שיהיה ומה-שנעשה הוא

שיעשה ואין כל-חדש תחת השמש :

רשי

(א) דברי קהלת . כל מקום שאמר דברי אינו אלא דברי תוכחה (דברים א) אלה הדברים אשר דבר משה . (שם לב) וישאן יסורון . (עמוס א) דברי עמוס . (שם ד) שנועו את הדבר הזה פרות הכסף . (ירמיה א) דברי ירמיהו (שם לו) שאלו נא וראו אם יולד זכר וגו' . (שמואל ב ב) אלה דברי דוד . (שמואל ב כג) וכלי-על כקון מונד כולהם . דברי קהלת . וזרח השמש . כל הנחלים הולכים אל הים : כינה את הרשעים כחמה וכלכלנה יום שאין להם מתנת סכר כך שנוה בספרי ולמדתי שם שהענין מוזכר ברשעים והמשולם לתגבורת החמה שפוסה שוקעת . תוספת ד"ה כל הנחלים הולכים אל הים מה ת"ל בעכו"ם נאמר שוטים האשתחיים לחים סכורים שיש בהם ממש לפי שראוין את הים הגדול שכל הנחלים הולכים בו והוא אינו מלא ואינו יודעין להסין כי אל המקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת שמינוי הנחרות ההולכים לתוך הים הם המים עצמם שהלכו כבר הם נוכחות ונתחת התהום והולכים לזמלה מן הקרקע עד הים וחזורים ונובעים לפיכך אין הנחרות מוסקים ואין הים מלא ולא מפני שיש בהן ממש ע"כ : קהלת . על שם שקיבל תפנות הרבה וכן במקום אחר קוראו (משליל) חגור בני יקא שאמר כל החכמה והקפידה ו"ה שהיה אושר כל דבריו בהקבל : מלך בירושלם . עיר החכמה : (ב) הכל הבלים אמר קהלת . קהלת קורא תגור ואומר על כל יצירת שבעת ימי בראשית שהכל הבל של הכלים הוא : הכל . הכל נקיד חטף פתח לפי שהוא דפוק כלומר הכל שהכלים שהעת הכלים כנגד מעשה שבעת ימי בראשית : (ג) מה יתרון . סכר ונוסח : תחת השמש . תמורת התורה שהיא קריה אור-שנאמה (משליו) ותורה אור כל עוול שהוא מחליף בו את עסק התורה מה שברכו : (ד) דור הולך ודור בא . כל מה שהרשע יבצע ועל לעשות ולגזול אינו נזכר אף יגיעו כי הדור הולך ודור אחר בא ונוטל הכל מיד בניו כענין שנאמר (איוב כא) בניו ירצו דלים : והארץ לעולם עומדת . וזו היא כנותקיימים העמים הנמוכים המגיעין עצמם עד לארץ כענין שנאמר (תהלים לו) ונמוס ירשו ארץ . ומדרש תנחומא אומר כל נדוקי ישראל נקראו ארץ . שנאמר (מלאכי ג) ואתם תהיו לי ארץ חסן : (ה) וזרח השמש וגו' . דור הולך ודור בא . כאשר השמש תזרח שחרית ותשקע ערבית ותלך כל הלילה שואבת לשוכ אל מקום אשר זרחה את מול נשם שזרח שם נש היום : הרוח . רוחו של שמש טל"ם בלינו כמו (יחזקאל א) אל אשר זרחה שם הרוח ללכת : ועל סביבותיו שב . גם מוזר כל היקף ותכנס שסבב את מול הוא עקיף וסובב היום : (ו) הולך אל דרום . לעולם פיים : וסובב אל צפון . לעולם הילסה : סובב סובב הולך . אל פני תורה וזרחה שפעמים מהלכתן ביום . פנמים מוסבתן כלילה בתומו והולכתן וכתסת סוככתן חף הרשעים כל זיה שמען זורחת סוכן לשקוע כלגוה שהם הולכים ונתגברים סופם לשוכ אל מקום נחתם . ומקום הטובות שאו ולמקום התפלות לבו . וכן כל הנחלים הולכים אל הים וזיה איננו מלא לפי שאין כשארם בתוכו כי יש חוקיינום הוא גבוה וכלל העולם טילו שנאמר (עמוס ה) הקורא למי הים ירשכמו וגו' . וזוהיך אדם שופך ונלמעלה למוטה והנחלים הולכים כנחלות תחת ההרים מחוקיינום וחזורים ונובעים והוא אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים חף הרשע כל עונות סכא כן ילך : (ח) כל הדברים יגיעים וגו' ולא תשבע עין ולא תמלא און . מוסק על מה יתרון אם תחליף הוא עסק התורה לדבר בהרים בטלים הרים יגיעים ולא יוכל להשיג את כולם והם כנחלות העין בחל לעסוק עינו לא תשבע ואם כמותיעת און אינו לא תמלא : (ט) מה שיהיה הוא שיהיה וגו' . בכל מה שאף למה כדבר שהוא חלפי השמש אין בו חידוש לא יראה אלא מה שהיה כבר סכברא כששת ימי בראשית . אבל האנה בתורה מולא כה תמיד תודו טעמים כענין סכא (משליו) (ד) דדיה ירווך שכל עת מה הדד הזה כל זמן שהתנוק מחשנה בו מולא בו טעם . וכן מפניו כמסכת תנונה שאלה רכי חליעור כן הורקנים דברים שלא שיעתן און כנועשה מרסכה :

יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא
 כבר הנה לעלמים אשר הנה מלפנינו :
 יא אין זכרון לראשנים וגם לאחרנים
 שהיו לא יהיה להם זכרון עם שהיו
 לאחרנה : יב אני קהלת הייתי מלך על
 ישראל בירושלם : יג ונתתי את לבי
 לדרוש ולתור בחכמה על כל אשר נעשה
 תחת השמים הוא י ענין רע נהן אלהים
 לבני האדם לענות בו : יד ראיתי את
 כל המעשים שנעשו תחת השמש והנה
 הכל הבל ורעות רוח : טו מעות לא
 יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות :
 טז דברתי אני עם לבי לאמר אני הנה
 הגדלתי והוספתי חכמה על כל אשר הנה

לפני עלי ירושלם ולבי ראה הרבה חכמה
 ודעת : יז ואתנה לבי לדעת חכמה ודעת
 הללויות ושכלות ודעתי שנם זה הוא
 רעיון רוח : יח כי ברב חכמה רב
 כעס ויוסף דעת יוסף מכאוב :
 יא אמרתי אני בלבי לכה נא אנסכה
 בשמחה וראה בשוב והנה נס הוא הבל :
 יב לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה
 זה עשה : יג תרתי בלבי למשוך ביין את
 בשרי ולבי נהג בחכמה ולאחז בסכלות
 עד אשר אראה אי זה טוב לבני האדם
 אשר נעשו תחת השמים מספר ימי היותם :
 ד הגדלתי מעשי בניתי לי בתים נטעתי
 לי כרמים : ה עשיתי לי גנות ופרדסים
 ונטעתי

רשי

(י) יש דבר . בא לידך תחת השמש שיאמר לך האומר עליו ראה זה דבר חדש הוא ואינו חדש שכבר היה בעולמים שבערו לפניו אלא
 שאין זכרון לראשנים לכן דמות להיות חדש . וגם לאחרונים שהיו לאח ולא היה להם זכרון כדורות שהיו לאחרונה להם . ומ"ח דרושו
 כנגד חכוד זכר עמלק וסופו של זכר אדום לנחות שנה (עובדיה א) ולא יהיה שריד לבית עמו : (יב) אני קהלת הייתי מלך . על כל
 העולם ולבסוף כל ישראל ולבסוף על ירושלים לבד ולבסוף על מקלי שהיו נאמר היותי מלך בירושלם אבל עכשיו אינו מלך : (יג) ונתתי את
 לבי לדרוש . בתורה היא החכמה ולהתבונן בה על כל המעשה הרע האומר למעלה שנעשה תחת השמש וכימתי כה שהוא הענין הרע אשר נתן
 הק"ה לפני בני האדם (דברים ל) את החיים ואת המות את הטוב ואת הרע : ענין רע . מוכר רע להם : לענות בו . ענין
 רעיונות רוח טל"ג כסוף המעשה בא ליד יכא לב : (טו) מעות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות .
 יד ראיתי את כל המעשים שנעשו תחת השמש והנה הכל הבל ורעות רוח : (יד) ורעות רוח . שכל רוח כזו
 רעיונות רוח טל"ג כסוף המעשה בא ליד יכא לב : (טו) מעות . בחייו לא יוכל לתקן ומשמית מן שטריה בערב שבת יאכל בשבת
 ורעיונות רוח טל"ג כסוף המעשה בא ליד יכא לב : (טו) מעות . בחייו לא יוכל לתקן ומשמית מן שטריה בערב שבת יאכל בשבת
 זה שחיסר עצמו מונח הכשרים לא יוכל להמנות עוונות שקבול שמים : (טז) דברתי אני עם לבי . עכשיו שירדתי מנדולתי חנינות
 לבי לאמר מי יאמר עלי שחבא לדי מדהו : אני הנה הגדלתי וגו' : (יז) ואתנה . עכשיו את לבי לדעת את טוב החכמה מהסופה
 ואת טוב ההוללות והסכלות . והוללות שיעמים וסירוף הדעת לטון פרסוכ כמו (ישעיה א) מהול כמים וסכלות שטות : ידעתי .
 עתה שגם החכמה יש בו שכל רוח כי כרוך החכמה אדם סתם על רוב חכמתו ולא ינו מתרחק מן האיסור ובא רוב כעס
 להקדוש כרוך הוא אני אמרתי ארבה סוכים ולא אשיח את העם עזרימה וכסוף השיבותי אני אמרתי ארבה נשים ולא ישרו
 לבני וברי נכתב עלי (מלכים א יא) נשיו הטו את לבבו וכן הוא אומר שעל רוב חכמתו הוא סתם ועשה כמה דברים שנאמר
 (משלי ל) נחם הנכר לא יחיל לא יחיל ואוכל : (א) אמרתי אני בלבי . הואיל וכן הוא אומר לימן החכמה והעסוק במשתה
 תמיד : אנסכה . לטון מסך יין לשתות כמו (משלי ט) נסכה יינה עירוב יין כמים לתקוהו עירוב כמים ביין לקונדיעון . וראה
 בטוב . כוונותיה בטוב : והנה גם הוא הבל . שהרי ראיתי ככנחיה שהרבה הקוללים באים מתוך שחוק . כלשאר נות מתוך משתה .
 חכמי דור המבול נשפטו מתוך רוב טובה שהפעיל להם : (ב) לשחוק אמרתי מהולל . מעורבת בכבי ואנחה . ור"ש מהה מרה
 זו טובה עושה הרי טובה תונה : (ג) חרתי בלבי . חזרתי לתור בלבי להתווק בעולן במשתה בחכמה ובסכלות ולמשוך ולעדרן
 במשתה היין את בשרי כל סודות עונג קרויה על שם היין : ולבי נהג בחכמה . אף אם בשרי נמשך ביין לבי נותנלל בחכמה לחזיק
 בתורה . ולאחוז בסכלות . כדברים הדוניים לי לסכלות שאמרתי עליהם (משלי לז) ואיתחיל ואוכל וכנן לבשת שעטני וכלל הכרם
 שהטטן חשיב עליהם וחזונות העולם נשיכין עליהם וכן הוא אומר (קהלת ז) טוב אשר תאחזו כזה . וגם על שאול שנדמה בעיניו סכלות
 להרוג מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק והיא מות העוקב וקורא אותה סכלות : (ד) הגדלתי מעשי . בישי גדולתי : (ה) עץ כל

השמש נסוזה הכל : כ וסבותי אני לאיש
 את לבי על כל העמל שעמלתי תהרת
 השמש : כא כי גש אדם שעמלו בחכמה
 וברצת ובכשרון ולאדם שלא עמל בו
 יתנו חלקו נסוזה הכל ורעה רבה : כב כי
 מה הוה לאדם בכל עמלו וברעיון לבו
 שהוא עמל תחת השמש : כג כי כל ימיו
 מבאבים וכעס ענינו גם בלי לה לאשכב
 לבו נסוזה הכל הוא : כד אין טוב באדם
 שיאכל ושתה והראה את נפשו טוב בעמלו
 נסוזה ראיתי אני כי מיד האלהים היא :
 כה כי מי יאבד ומי יחוש חוץ ממני :

כו כי לאדם ששוב לפניו נתן חכמה
 ורעה ושמהרה ולחוטא נתן ענין לאסוף
 ולכנוס לתת לטוב לפני האלהים נסוזה הכל
 ורעות רוח : ג א לכל זמן ועת לכל
 חפץ תחת השמים : ב עת ללדת ועת
 למות עת לטעם ועת לעקור גטוע : ג עת
 להרוג ועת לרפוא עת לפרוץ ועת לבנות :
 ד עת לבנות ועת לשחוק עת ספור ועת
 רקוד : ה עת להשליך אבנים ועת פנים
 אבנים עת לחבוק ועת לרחוק מחבק :
 ו עת לבקש ועת לאבד עת לשמור ועת
 להשליך : ז עת לקרוע ועת לתפור עת

לחשות

רשי

נסוזה אחד מן הסלים שנכחו בעולם שהחכם יגיע והכסיל יורשו : אמרתי : (כ) וכבוהי אני ליאיש - שלא ליגע ולעמוד : (כא) כי יש
 אדם - כחשיונו כפשוטו וי' א' בתחומה חכמה כלפי הקב"ה שנאמר בו ('הוקאל א') ועל דמות הכסף דמות כחולה אדם : שעמלו
 בחכמה - שנאמר (יוש' ל'ג) ה' בחכמה יסד חרץ כד' עתות נכעו ולכ' רי'ת זלא עמלו כותן חלקו : גם זה הכל ורעו ורבה -
 וחס כעמו דור של הכל ורבה העת האדם בחרץ כדור החסל : (כב) כימה הוהו' - כי מה עושה הוה אדם בכל עמלו וספרו
 לבו בעמל ודחה הוא עמל ומניח לאחרים : (כג) ענינו - מנכוננו זה אחר מן הסלים הנזכרים בעולם : (כד) אין טוב
 באדם - בתמיה שאלו וישתה הוה אדם את כפשוטו כלומר יתן לבו לעשות עשק ולדק עם המאכל וכחשתה וכן נאמר ליהניקים (רמיה
 כב) חניך הלא חכל ומתה ועשה משפט ולדקה או טוב לו : (כה) כי מי יאכל וגו' - למה לא אשתח כחלקי כחכל וכחשתה מי ראוי לאכול
 את יגיעו וזו יתפר לבולע חכמני : הויך כמני - עכל כדיון עזת הרשעים היא שחופים לצורך האחרים - (כו) כי לאדם שטוב
 לפניו - לפני האלהים כמכר למעלה כי מיד האלהים היא : נתן חכמה ורעה ושמהרה - לכל עסק סעורה וכחשתה ולשחוק כחלקו
 כחכל וכחשתה וכחשתה נקיי'ה ולחוטא נתן ענין - מנהג דחה לחסוף ולתת לטוב לפני האלהים כענין שנאמר (אסתר ח) ותשם
 אשת את מרדכי על בית המון : ג' וזה - אחד מן הסלים שנתנו לבריות שהם עושים וחסר כחל : (א) לכל זמן - חלי עושה
 האוסף כהן הסל כי חס עכשו הוא כדור עזר ורשנו נדקים אלא שעדיין לא הגיע הזמן כי לכל דבר יש זמן קבוע מתי יהיה : לכל חפץ :
 לכל דבר כל הדברים קרובים חננים כל זמן חננה : (ב) עת ללדת - לתשעה חודשים : ועת לבנות - קנס עושה של כל דור וחור -
 עת לטעם - גוי וממלכה : ועת לעקור - עת יבא להעקר : (ג) עת להרוג - אותה שלימה כשנא' יום סקד זה כמו שנאמר
 (ישעיה סו) ושאריתך כחריסורג : ועת לרפא - שרם כענין שנאמר חננים (שם יט) וסנעד ה' ובעת להם ורפאם : עת
 לפרוץ - מות העיר כענין עליה שנאמר (נחמיה א) והמוות ירושלים ומפורטות : ועת לבנות - שנאמר (עמוס ט) ויבתי כיתי
 עולם - (ד) עת לבנות - כענין כלם : ועת לשחוק - (ה) עת להשליך אבנים - בחורייסדאל מוסלכיס (איכה ד) תשתככה
 ספור - כימי אכל : ועת רקוד - כשתנים וכלות : (ה) עת להשליך אבנים - בחורייסדאל מוסלכיס (איכה ד) תשתככה
 אכני קודש - ועת כנוס - אותם מן הגולה (זכריה ט) והושיעם ה' אלהים כיום הוא כלן עמו כי אכני כור מ' זכרונות על חזונתו - עת
 לחבוק - (ירמיה ג) כי כאשר ידבק האויר וגו' : ועת לרחוק מחבק - (ישעיהו) וריחק' את האדם : (ו) עת לבקש -
 כענין הנאמר (יהוקאל לד) ואת האוכמות חבקם לנאני נדחי ישראל : ועת לאבד - ועת שאבדם נגילה שנאמר (ויקרא כו) ומכדתם
 בנשים : עת לשמור - (במדברו) יכרדק' וישמרך שאלתם עושים רצוני : ועת להשליך - (דברים כט) וישליכם אל סין אחרת :
 (ז) עת לקרוע - עלכות בית דוד (מלכים יד) וקא' עתת כחמלכוננו : ועת לחפור - (יהוקאל לו) וזיל לאחדים
 בידך ולא יחזיעו לשתי מומלות : עת לחיות - פעמים אדם שנתן ומוקבל מבר שנאמר (ויקרא') וידם אהרן וזכה שתייחד כדיבור
 עמו שנאמר (שם') ודכר' ה' אל אהרן ויין וסכר אל תשת : ועת לדבר - (שמות טו) אוי עשה - (שופטים ד) וקח דבורה
 הושע

קהלת ג

לתשובה ועת לדבר : ה עת לאהוב ועת
לשנא עת מלקמה ועת שלום : ט מה
יתרון העושה באשר הוא עמל : י ראיתי
את הענין אשר נתן אלהים לבני האדם
לענות בו : יא את הכל עשה ופה בעתו
גם את העולם נתן בלבם מבלי אשר לא
ימצא האדם את המעשה אשר עשה
האלהים מראש ועד סוף : יב ידעתי כי
אין טוב גם כי אם לשמוח ולעשות טוב
בחיו : יג וגם כל האדם שיאכל ושתה
וראה טוב בכל ימיו מתת אלהים היא :
יד ידעתי כי כל אשר יעשה האלהים

הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף ומימי
אין לנגוע והאלהים עשה שיראו מלפניו
טו מה שתיה בכך הוא ואשר להיות
בכך היה והאלהים יבקש את נדודך :
טז ועוד ראיתי תחת השמש מקום
המשפט שמה הרשע ומקום הצדק שמה
הרשע : יז אמרתי אני בלבי את הצדק
ואת הרשע ישפץ האלהים כיעת לכלי
הפז ועל כל המעשה שם : יח אמרתי
אני בלבי ער דבנה בני האדם לברם
האלהים ולראות שהם בהמה הנה להם
יש כי מקלה בני האדם ומקרה בהמה

רשי

ומקרה

(הושע ד) קח עמכם דברים : (ח) עת לאהוב . ואהבך . ועת לשנא . שנאתי (שם ט) כל רעתם בגלגל ע"כ שנאתים :
(ט) מה יתרון העושה . מה יתרון של עשה רע ככל שהוא עולגם הוא עתויבם והכל חכד : (י) הענין . המנהג :
לענות : להתנהג : (יא) ופה בעתו . בעת הטובה יפה הוא לכל חסלוש סכר מעשה הטוב ובעת הרעה רלויה הוא לתלום מעשה
הרע : גם את העולם נתן בלבם וגו' . גם את חכמת העולם אשר נתן בלב הכריות לח נתן הכל בלב כל אחד ואחד חלל זה קלת וזה קלת
כדי שלא ינאם האדם את כל מעשה הקב"ה לדעת אותו ולא ידע את עת פקודתו וכמה יכאל כדי שיתן לב לטוב מידהו ויחזור היום לחומר חסות
ולכך בתום כלן העולם חסר לשון העלמה שחס ידע האדם יום מיתתו קרובה לא יכנה בות ולא יטע כרם לכך הוא חומר שהכל יפה עשה בעתו
זה שייעת למותה דבר יפה הוא שמוך האדם לומר שחא עדין עת מיתתו רחוק וכוונת בות ומוטע כרם וזויה סעכלס מן הכריות :
(יב) ידעתי . עתה הואיל ונעלם עת הפקודה כי אין טוב בכריות כי אם לשמוח בחלקו ולעשות הטוב בעיני בוראו כעוד שהיה חו' :
(יג) וראה טוב . תורה ומצות : (יד) ידעתי כי כל אשר יעשה : הקב"ה המעשה כראשית הוא רחוי להיות לעולם ואין
לשנותו לא בתוספת ולא בגרוע וכשנסתנה האלהים להועשה שיסתנה כדי שיראו מלפניו חוקיטום מרן גבולו כדור אנוש והל"ף פליטו של עולם
והאלהים יעשה שיראו מלפניו שבעת ימים נשתנו הלך חמה כדור המזול לזרוע כמעטם ולסוקע כנזרם כדי שיראו מלפניו חמה תורה לחתור
עשר מעלות בימי חוקיטו וכימי אחו חבו נתקצר היום ונתרבה הלילה היום חותו כדי שלא יהא נסכד כלזה כדי שיראו מלפניו לפיכך אין
טוב לאדם לעסוק חלל כמזותיו ולירא מלפניו : (טו) מה שהיה כבר הוא . מה שהיה מלפניו כבר הוא עשוי וראינונו חו
שמענונו מחחרים שראונו ויס לנו להעיד עליו שראינו שהקב"ה מתקשה את הנרדמים ועקב נרדף עמו ורודף (מלאכי א) ולאכ את יעקב
ואת עשו שנאתי מזרים רודפים את ישראל מזרים טבעו בים וישראל הלכו ביד רמה : ואשר . עתיד להיות עוד בחחרונה הוא דוגמת
מה שכבר היה כאשר כראשונה כן באחרונה אין הקב"ה משנה מדותיו בעולם : והאלהים יבקש את נדודך . ראיתי כרוח הקודש מקום לשבת
מה יתרונו של עשה הרעה כאשר הוא עולל הרי סופו להזתלם : (טז) מקום המושפט וגומר . ראיתי כרוח הקודש מקום לשבת
הגות כידועלם שהיתה (ישעיה א) מלאתי משפט שמה ישפטו רשע כונו שנאתי (מיכה ג) ראשית כשואב ישפטו וראיתי פורענותם :
מקום הצדק . שער התוק שהיה מקום חתוך הלכות שניה הרשע שראשו שר סטים רב סרים נרגל שראשו רב מנו ובמבוכה נח"ליתו ודעך
את ישראל כסורים קשים ומשפטי מות : שמה הרשע . עגמו למעלה לומר שהיה סם דבר כונו הרשע (וידי ראוי לינקד כסנו"ל הרי"ס)
ללא לפי שהוא סוף פסוק נהפך לינקד קת"ן גדול וא"פ שבכל מקום לא מוצעו לו עוד שמתהפך כאתנחתא וסוף פסוק : (יז) אמרתי אני
בלבי וגו' . לפיכך אני חומר את הכל סוקט הקב"ה לאחור ויין וא"פ שעת עכס הדבר סימו לכל חלשעתו כי שעה יש לכל חפץ חף לפורענות
ולפקודת הדין יש עת מתי יבא : ועל כל המעשה . שעה האדם שסישפטו כבא עת הפקודה . סם בחותו העת ניתן וזון לכל המעשה
להשפט עליו חכמה חושרי מלי וחי דרוסאכנא : (יח) אמרתי אני בלבי : בדמותי זאת . על דבריה בני האדם . שאלו
להם מדת נאות לנאוג שררה ורמנות בקטנים מכם : לברם . (ס' חלנררים) הקב"ה להודיעם שאין שררות כלום . ולהרחותם שסם וזון
כשרים והעלמים : בהמה המה להם . כאשר היו נחמה כהמה לעלמים : (יט) כי מקרה בני האדם וגומר . הוא טעם ודבר

אמורה אחד להם במות זה בן מות זה
 ורות אחד לכל ומותר האדם מן הבהמה
 אין כי הכל הבל : כ הכל הולך אל מקום
 אחד הכל היה מן העפר והכל שב אל
 העפר : כא מי יודע רוח בני האדם העלה
 היא למענה ורוח הבהמה הירדת היא
 למטה לארץ : כב וראיתי כי אין טוב
 מאשר ישמח האדם במעשיו כיהוא חלקו
 כי מי יביאנו לראות במה שיהיה אחריו :
 ד א ושבתי אני ואראה את כל
 העשקים אשר נעשים תחת השמש
 והנה דמעת העשקים ואין להם מענה
 ומיד עשקיהם בה ואין להם מנתם :
 ב ושבתי אני את המותים שבבר מתו מן

המיתים אשר המה חיים עדנה : ג וטוב
 משניהם את אשר-עדן לא היה אשר לא-
 ראה את המעשה הקע אשר נעשה
 תחת השמש : ד וראיתי אני את כל
 עמל ואת כל-כשרון המעשה כי היא קנאת
 איש מקנהו נס-זה הבל ורעות רוח :
 ה הכסיל חבק את-ידיו ואכל את-בשרו
 ו טוב מלא בהנחת ממלא חפנים עמל
 ורעות רוח : ז ושבתי אני ואראה הבל
 תחת השמש : ח יש אחד ואין שני נם
 בן ואת אין-לו ואין קץ לכל-עמלו נס-ח
 עינוקיו עיניו לא-תשבץ עשר ולמי אני
 עמל ומחסר את-נפשי ממוכה נס-זה הבל
 וענין רע הוא : ט טובים השנים מן-
 האחד

רש"י

אשר נתן הק"ה צדקה ופגע לכמה ויש מקרה ופגע לכמה ויש מקרה ופגע לכמה
 הבהמה אין : וזרנו והללנו של אדם יותר מן הבהמה אינו כראוי נשמת כי הכל נספך להיות הכל לשום אל העפר : (כא) מי
 יודע - כמו (יואל ב) מי יודע טוב מי הוא אשר מבין ונתן לבס סרוח פני אדם היא העולה למעלה ועומדת כדן ורוח הבהמה היא
 כוודת למטה לארץ ואין לה ליתן דין וחשבון וכו' שלא להכחש כהמה שאינה מקפדת על מעשיה : (כב) וראיתי - ככל אלה :
 כי אין טוב - לאדם : מאשר ישמח במעשיו - בניע כפיו ושום ויאלץ ולא להרחיש כשאלו נפשו לחמוד להתעשר להתרבות
 לא לו : כיהוא חלקו - בניע כפיו הוא החלק הניתן לו מעשיו וכו' : (כג) ושבתי אני ואראה - כרוח הקדש : את כל העשוקים - הנעשים
 נס הם כעושר שחסף הוא והניח להם אולא יליתו : (ד) ושבתי אני ואראה - כרוח הקדש : את כל העשוקים - הנעשים
 עשוקים בנייהם בנייהם אשר נעשים : התחת השמש - תחת חליפה של תורה : והנה דמעת העשוקים - כוכים על נפשם
 העשוקים כיד מלאכי נשמת ואכזרים וכן הוא אומר (ההלים פד) עובדים פעמק הבכא וענין וסיתוכו אלו יורדי ניהסוף וקראוהו כן
 נדרש בספרי : ומיד עושקיהם בה : עושקיהם כו' רמיזים ותוקפים אותם ככח : (ב) שכבר ברתו - עד שלא שלט בהם יצר הרע
 הזה לדחות מן הק"ה כגון אבות הראשונים שלא נענה משה אלא בל ידעם וכגון דוד אבי שלא נענתי אבי ככ"ד רמות עד שאמרתי (ד"ה
 ב) וכה לחשוד דוד צדק : (ג) עדו : ענין : אשר לאראה את המעשרת - ראיתי כי דרש קבלת אלו תתק"ע דורות
 שקומטו להכחשות ולא נכדאו : (ד) וראיתי אני את כל עש - בן העבורות שקן עמל בנייהם הק"ה : וזה כל כשרון המעשה
 שאינו לשם שמים אלא לקנאת אדם ורעהו שגיהם הכל : כי הוא קנאת איש - אשר הוא קנאת אלו ורעהו : (ה) הכסיל - הרע
 חוכך את ידו וחינו גע וחינו חוכל אלא מן הנול : ואוכל את כשרו - ליום הדן שרואה לדיקים ככבוד והוא נידון כן נדרש בספרי :
 (ו) טוב מלא בהנחת - להיות קונה נכסים ונעטו וניגו שיהא בהן נחת רוח לו : כמלא חפנים - נכסים הרבה בעבודה
 שהיא עולה ונצטות רוח לפני הבורים : (ז) החת השביש - שנתחת השמים - (ח) יש אחד ואין שני - יש לך אדם שנוטה
 דבריו כותיו : גם בן ואח אין לו - אסת"ה הוא אינו קונה לו תלמוד שהוא כבן אלא חבר שהוא כאח - ואם רוח הוא אינו נושא אה לא
 ללכאז לעוד ולוליד בן - ואם סוחר הוא אינו קונה לו שוים וינה לרדף ימדי : ואין קץ לכל עמלו - יגע בנייהם ואם סוחר הוא עמל
 בתקוותיו : גם עינו לא תשבץ עושר - לא יא שפד ענין תורה שרבה תורה למה אדם עת למדינו - ולענין העומק רודף תמיד
 אחר העומק : ולמי אני עמל - מחדש שיהי עמידת תלמודו ואינו נושא אה לכוליד כנים : (ט) טובים השנים : לכל דבר מן
 האחד לפיכך יקבלו אדם חבר ויש אה אהר יש להם יותר רוח בעולם הרבה תלככה נעשית בשנים שאין היחד עתה ל בה אברו :

(*) (*) (*)
 ט 59

משתדור וקא תשלם : ה אלדחתן את-
 פיה לחטיא את-בשרך ואל תאמה לפני
 המלאך כי שונה היא לפה יקצף האלהים
 על-קולך וחבל את-מעשה ידך : ו כי
 ברב תלמות וחקלים ודברים הרבה כי
 את-האלהים ירא : ז אסדעשק רש וגול
 משפט וצדק תראה במדנה אל-תחמה על-
 ההפץ כי גבת מעל גבה שמר וגבהים
 עליהם : ח ויתרון ארץ בכל הוא היא

מלך לשדה נעבד : ט אהב כסף לאישבע
 כסף ומי-אהב בהמון לא תבואה נס-זה
 הכל : י ברבות הטובה רבו אוכליה ומה-
 פשרון לבגליה כי אסדראות קרי ראית עיניו :
 יא מתוקה שנת העבד אס-מעט ואס-
 הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו
 לישון : יב גש רעה הולך ראיתי תחת
 השמש עשר שמור לבגליו לרקתו :
 יג ואבד העשר ההוא בגנן רע והוליד

רש"י

בן

(ה) אל תהואת פיה - כנדר - לחטיא את בשרך - שיפקוד העין על כנין : ואל תאמר לפני המלאך -
 שנית הוא לתוכי - דקה שפסדת כרכוס : כי שונה היא - כעגלה שפסדתה כסבור - הייתי שיהיה
 יכולת כידו ליתן : וחבל את מעשה ידך - מלות שהיו בדרך מעשית פחד אכזרית כן נדרש במדרש : ער
 קולך - כשכחוקך : (ו) כי כרוב חלומות וגו' - אשר פלמתי שיתרוך חלומות וכתיב הכל ודברים הרבה למרום מלת הקוס :
 כי את האלהים ירא - הרי פיתמתי כספן אלף אלף תשחית אל החלומות חלף חלף הלהים ירא : (ז) אם עשק רש וגול משפט וצדק
 וגומר - אם תראה שמדינה שם עושקים את הרשעים וגו' אל תהמה - על חפצו של מקום כשכח עליו
 רעה : כי גבות מעל גבות שומר - ורואה את מעשיו ונכחיו יש עליו העושים על חיותו של מקום וידע תקיפה לפרע מהם : וגול
 משפט - גול של משפט לפי שהיה דבוק הוא קוד גול פתח קטן שאלו היה דבוק היה נקוד גול קטן - ענין אחר אם תראה שם עושקים
 רשעים וגו' משפט ורואה אתה נדק כל לעיר שקצת המצוי להם שיהיה דבוק היה נקוד גול קטן - ענין אחר אם תראה שם עושקים
 חטו : כי גבות מעל גבות שומר - מתנין עד שמתחיל שחט : ונכוחים - יש לו עליום ליתיע מהם כח עת פקודתם כמו (איוב
 יד) ולא תשמור על חטאתי (ישעיה כו) אומר חמונים (בראשית לו) שמר את הדבר : (ח) ויתרון ארץ בכל הוא - ויתרם
 של יוצרי הארץ שם מתגאים ומפעמים למקום : בכל היא - ככל דבר הוא עושה שלימותו לפרע ואפילו ע' יתושיך כדרך עשה לטיטוס :
 מלך לשדה נעבד - הק"ה כעשה פועל לנין לתבוע עלבונה מתחריבה ולשם שיהיה לכוניה : (ט) אוהב כסף לא ישבע כסף -
 אוהב מטות לא ישבע מהם : ומי אוהב בהמון - מנות רבות : לא תבואה - ואין באחד מהם מנוח וסוויית ונכרת כגון בנין בית
 המקדש וכו' הכנסת וספר תורה לזה : גם וזה הכל - כן נדרשים שני מקראות הללו במדרש ועוד פנים אחרים הגונים אך זה הקדמתי
 לפי הוא מענין ומבנים עליו שמתן הכתובים - ד"א ויתרון ארץ בכל היא - שרעבודת האדמה משוכ הוא על הכל שאפילו הוא
 מלך נרין הוא להיות נעבד לזה חס עשיתו הפרק פירו' יש לו מה יאכל ולא לזנות כרעה : אוהב כסף לא ישבע כסף - לא יאכל כסף -
 ומי אוהב בהמון - כממון - לא תבואה - שאינו חוסף לו פירות גס זה הכל - ד"א ויתרון ארץ בכל היא - שכן של ישראל ככל דברי
 תורה הוא בין שוקרא בין במשנה בין בגמרא - מלך לשדה נעבד - תלך כמקראות וכו' ענין נרין להיות נעבד לבעל גמרא הוא מסדר
 לפנים הודות חיסור וכו' ויתר טמאה וטהרה ודין - אוהב כסף - אוהב תורה אינו שבע בה - והאוהב בהמון - תורה - לא תבואה -
 שיש לי מקראות ופסגה ואין לי גמרא מה הנאה יש לו - כל אלו כוונת הרבה : (י) מרבות הטובה - כישראל מטיבן מעשיו : רבו
 אוכליה - מתן עבר המנות : ומה כשרת לבעליה - לקח הכל הטבת מעשיו : כי אם ראות עיניו - שרוח שם כפופים לו
 ונתן רוח לפניו אחר ופגש רצונם וכן לענין הקרבות - ברבות הטובה רבו אוכליה - שמתחילים נדבות הרבה רבוי הכנים אוכליה -
 ומה כשרת לבעליה - לפני הקב"ה - כי אם ראות עיניו - שאמר ובעה רטנו : (יא) מתוקה שנת העובד - עובד האדמה
 יתן וצדקה שנתו עליו בין הוא חובל מעט וכו' הוא חובל הרבה כל כבוד הוא נלכך : והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון - וסוכע
 כספים של עשה כשל פיקטות אות הרבה אינו מניח לו לישון כל הלילה מהרהר כן - ד"א מתוקה שנת העובד - את האלהים - חס
 פגוע - יען שנייה הרבה ימי מניח יאכל שכרו המועט כמרוכה - מהה פרנסת את ישראל מ' שנה ושקול הכתיב פירנסם עשר שנים ושקל
 הכתוב וכו' שנת (החלים צט) ומה ויתרון כעגמו ומואל בקורא שמו וגו' כך נדרש כתיבתו : והשבע לעשיר - בעל שחויש
 אינו מניח לו לישון - הקבר שחמר (שיר ו) דובב שפתי ישינים כל תלמית חכם שאומרים דבר שמוצה מפיו שפתותיו דוככות נקבר :
 (יב) עושר שמור לבעל ולרעהו - כעגמו של קרח שעל ידיו נתגמלה וידע לשלול : (יג) ואין בירו מאומה - חף וכו' חכתי

ומאמה

ת כי מהיותר לחכם מן הכסיל מרה ז א טוב שם משמן טוב ויום המות
 לנגי יודע להלך נגד החיים : ט טוב מיום הנולדו : ב טוב ללכת אל-
 מראה עינים מהלך נפש נסוזה הכל ורעות-
 רוח : י מה שהיה כבר נקרא שמו ונדע
 אשר-תוב אדם ולא יוכל לדון עם
 שהתקף ממנו : יא כי יש דברים הרבה
 מרבים הכל מהיותר לאדם : יב כי מי-
 יודע מרה טוב לאדם בחיים מספר ימי-
 חי הכל ויעשם בצל אשר מיינד לאדם
 מרה יחיה אחריו תחת השמש :

ג טוב כעס משחוק פי ברע פנים ייטב
 לב : ד לב חכמים בבית אבל ולב כסילים
 בבית שמחה : ה טוב לשמך נערת חכם
 מאיש שמע שיר כסילים : ו כי נקור
 הסירים תחת השיר בן שהק הכסיל גסוזה
 הכל : ז כי העשק יהולל חכם ויאגר את-
 לב

רשי

ואמר שכן הוא ויתר לו באמתו ונשאל היה כסיל : (ח) טה לעני חסרון תו העשיר שאין לו קורת רוח גם הוא יודע להלך כדרך חכם
 בחיים - ד"א גם הנפש לא תוכל לעולם הכא שררה לא עשה מעשים טובים כחיו : (ט) טוב מראה עינים מהלך נפש - טוב היה וכושר
 לזה לראות עושרו למראה עיניו ומחלל ונפשה הולך כנפש - דבר אחר טוב מראה עינים מהלך נפש טוב היה לזה והוכשר ללכת אחר
 עיניו לבחול ולעשוק ויהלך כנפו שלא יתן גם היק נפשו עלך כשימות : גם זה הברר - הוא היתן לרשעים : (י) מה שרירה
 כבר נקרא שמו - תשובות ונדולה זהו לאו בחיו - כבר נקרא שמו כלומר כבר היה ועבר כבר יצא לו שם כשרה ועתה חלף ונדע
 שהוא חכם ולא חל וסופו שמת ולא יוכל לדון עם מלאך המות הוא תקף עמו : (יא) כי יש דברים הרבה - שנתעמק הן בחיו
 כשחוק המלכים קופים ופילים וחריות הכל הרבולו ומה יותר לו חסות : (יב) כי מי יודע - כי מי אשר יודע מעשים טובים ומה
 לאדם לעשות בחיו מהו טובים לו לעולם הארוך : מספר ימי חי הברר - מה מעט מספר : ויעשים - לאותם מעשים כענה
 קופעת שהיא חי שהיא וכן קר כלל יוף העבר ווף עלפי שאמר שלמה כלל שם ולא פירש אם כל דקל אם כל כותל מה קפועים כבר
 פירש דוד הכי (תהלים קמד) ימי כלל עובר זהו כלל של יוף הפורח כך נדרש במדרש : כי מי יודע לאדם - כמה יתקיים הן שקבץ
 מיושק לכניו אחריות תחת השמש : (א) טוב שם משמן טוב - יפה לאדם שם טוב משמן טוב - וכיום המות טוב השם מיום הנולדו לכך
 הוקם שם טוב לשון יותר חסר משקין שהשמן חתה יתן ליתר טובים והוא יף ועולה ויכיר הכל שאר משקין אלה טותן לתוכן מים והם כולעי
 טוב שם משמן טוב שמן טוב יורד לטובה שאמר (ההרים קבל) כשמן הטוב הירד על הזקן שם טוב עולה למעלה שאמר (בראשית יב)
 יאנדלך שון - שון טוב לשמה ושם טוב לעולם שאמר (ההרים עב) יהי שמו לעולם - שמן טוב הולך מקיתון לטרקלין ולא יותר ושם
 שון לבין העולם אחר רכיו וכו' שריון עיון עניו כעלי שון טוב נכנסו למקום החיים ונחלו שרופים והם נדב ואפיהו שנתמחו בשון כהמטה
 ונחלו כעלי שם טוב שנכנסו למקום החיות ונחלו חיים חגיגה ומחל ועודיה שינחו מכהן האש : ויוב ריבות מיום הנולדו - מולדה
 מרים חיו הכל יודעין מה היה מתם נסתלקה הבה וכן אחר העמוד ענין וכן נשמה כענין : (ב) טוב ללכת אל ביה אבל - עודה
 הוכיח בחיים ובמות : מלכה אל ביה משתרה - שהיא עולה אליה נהגת חלל בחיים : באשר הוא סוף כל האדם - נשכיל
 מהכלל הוא סוף כל האדם טובו של כל אדם לא לדין לזכות למיכה החיות חל לבו כל מה שנגוול חסד עם התת חננו חני שנגוולו כמותי
 דידל דלוגיה דישען שנגווליה דישען סגולתה דילוג יליגיה - ד"א חסד הוא סוף כל האדם שהחיתה היא סוף כל ימי האדם ואם לא
 עכשו צילל לו חסד לא יגוול לו עיר חלל ביה חסדה ויגוולו אל הך ויגוולו לו חסד לא יגוול לו עיר : (ג) טוב כעס משחוק - מי
 בלי וטח חנן : והתי יתן אר רבו - הדבר הזה שאם לא עכשו יגוול לו חסד לא יגוול לו עיר : (ג) טוב כעס משחוק - מי
 שרופת חדת הן חסדיו חל יעטר טוב היה לזה לדור הכולל חס הרהס הק"ה פנים וועיות על עבירות סכיד משחוק משחוק עינים
 שאילו הרהס לים קימעה רוב כמים היו חסדים למוט - טוב היה לדוגתו חס עלכו חכיו על כל יתרה שהיה עושה משחוק שהרהס לו
 וחסך הרוב עליו : ייטב לב - יפוך לב האדם להטיב דרכיו : (ד) לב חכמים בביה אבל - נחשבתם על יום אפיותה : ורר
 כסילים בביה ענוה - הן חסדים עינים היותה ולבם טיה כחולם : (ו) כי כאל הסירים - עלי קופים אשפי"ש כלעז : הרה
 הסיר - תחת סיה נחת הכני על הערת קופים והם עק קופים לתוכה אחר רכיו והשע בן לוי כל קופים - כד חינו דלקין לית קליהן חויל
 כרם הין סריחת קליהן חויל לוייתר חף חנו חסיה חודיעים חף חנו ען הענים ויש אורכ כנו חף חכילים מרבים דברים לוייתר גם חס
 ין האמים : גם זה הברר - ויחל הוא אחר הק"ה לביית להית יענים ומקתרים כהם : (ז) כי העושק יהולל חכם
 נשאכיל ט ט (י) (י) (י)

לב מתנה: ח טוב אחרית דבר מראשיתו
 טוב ארך רוח מנקה רוח: ט אל תבהל
 דריחה לבגיס כי פגם בתיק בסילים וינח:
 אל תאמר כח הנה שהימים הראשנים
 היו טובים מאלה כי לא מהכמה שאלת
 עליו: יא טובה חכמה עס נחלה ויחזר
 לראי השמש: יב כי בצל החכמה בצל
 הכסף ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה:
 יג ראה את מעשה האלהים כי מי יוכל
 לתקן את אשר עותו: יד ביום טובה הנה
 בטוב וביום רעה ראה גם אתונה לעמת

גם

רשי

שכחם וקנתר את החכם וערכב דעתו וגם הוא נכסל דתן ואכירם קנתרו את מה לומר (שמות ה) יראה עליכם ישפט וגו' וערכבו
 ואלו את לבו וגו' או שקטיד כנגד הק"ה ואלו (שם ה) וכלל את הלית את עין ויגנס בדבר שהיכו עתה תראה ולא תראה בחלשות
 ל"ח חלבים: לב מתנה: לב חכמה שהיא עתה לחדם שאחר (משלי ב) כי יתן חכמה: עושק: לפון ריב וקשורין ויש פנים
 אחרים אך עשרדין המקראות וזו וזו וזו בחיבור בראש המקרא מוכיח שמחבר המקרא שלפניו: (ח) טוב אחרית דבר מראשיתו:
 כמשמעו בראשית הדבר אין אנו יודעים מה יבא בסופו אבל כשאתרית טוב נגזר בטובה: דבר חסר טוב אחרית דבר מראשיתו כוונת
 מראשיתו טוב שנתכווננו לטובה כשהתחילו כורסי מחיר היו קאים ודריש בוניה מלתא בלטיע כן אכונה כמזרס קאלת: ארך רוח:
 המאריך רגלו ולין מהרה לריב: (ט) אל תבהל: (י) אל תאמר כח הנה שהימים וגומר: חל תתם על
 הטובה שהיכה כח על הצדיקים הראשונים כדור הודבר ודורו של יוסף ודורו של דוד: כי לא מהכמה שאלת: מהכל לפי זכות המדות:
 (יא) טובה חכמה וגו': חכמתם עמדתם לכם עם נחלת זכות אבות כי טובה היא החכמה: ויותר לראוי שמש: יתרון הוא
 החכמה לכל הכריות: רואי השמש: הן כל הכריות כדתן הנודת מראי החמה: אסור חף כמותן לא נתכוון זה חל כמי שהתנה רובם
 אותו: (יב) כי בצל החכמה בצל הכסף: כל מי שיטוב כלל החכמה ישט כלל הכסף שהחכמה גורמת לעושר שיסח: ויתרון דעת
 החכמה תחיה בעליה: ועוד החכמה יתירה על הכסף שהחכמה תחיה בעליה: (יג) האהאת מעשה האלהים: היסך הוא
 מתוקן הכל לפי המעולה של חכם נן עדו לצדיקים ונהינם לרשעים ראה לך בחינה תדבק: כי מי יוכל להקן: לאחר מיתת הדיבר אשר
 עותו כתיבו: (יד) ביום טובה הוא בטוב: ביום שיש בידך לעשות טובה היה בעושי הטובה: וביום העה ראיה: כשתבוא
 הרעה על הרשעים אתה תהיה מן הרואים שחזור (ישעיה מג) ואלו ואלו כפגרי האנשים וגו' ולא פהיה מן הגדלים והיו דור חן לכל אשר:
 גם אתנה לעמתוה: הטובה ושכר מעולתה לעמת הרעה ושכר מעולתה: אשר לא ימצא האדם אחריו אמוסה:
 להרהר אחריו של הק"ה: (טו) יש צדיק אוכר בצדקו: חף ע"ת עזאל אוכר בצדקו עזובו עומד כדקו מעשה ביוסף בן פנחס כסן
 שעליו לו כוחו כרגלו קראו לרופא לתתו רגלו למר לו סאתה מניע לחוט השערה הודיעני וכן עשה קח לחונית בטחור לו בני עד כאן
 היית חייב לעולם כי מחלן חן חת חיים לטוב כי שחן כן עומד לחבר מן החי חסין: (טז) אל תהי צרוק הרבה: כשחל
 שדיות להיות צדיק וריחם על הרשעים: ואל החכם יותר: לדון ק' ושל טעות ומה על כפס חמת חקרה תורה הכח עגלה ערופה וכו':
 (יז) אל הרשע הרבה: למיול רשעת ועט אל תוסף להרשע: למה תמות בלא עתך: כשול עזאר (ד"ח אא) ועת
 שול כמעולת זר מעל כנס פיר הכהנים ובעולת: (יח) טוב אשר תאהו בזה וגו': חתו כדקו וכרעו אל חסר לך כנסית החק
 שכר שהו דותה לך לרשע כגון שאמר שחולל לשחול חל יקל לעונן לפקק בו: יצא את כולם: ודו סמוס יקיים הצדיק ורשע קאלתו:
 (יט) החכמה תעזו לתבם: לפי שאמר אל תרשע הרבה אם רשעת מעט חל תוסף עליו: אלא פגשם במעשר ותהי תורה על הקטת
 אחר החכמה תעזו לחכם שהיא יעזבו לשון כחוכה: כמעשה שלומים: מנינו כחאזינו שהיז עליו כחכוס (מקלים כג) וקמות
 לא היה לפני חן וגו' הרי עזרם לו חכמתם ששם כמעשה טובים לו מעשה שלמים שהרשעו ולא שכונתכם: אשר היו בעיר: כידועים
 דחכמה אמת חזקה ואלו אחריו עות וסודע חכמה חזקתם אשן ונתקם צדיקו: (כ) כי ארס אין צדק בברית: למיך לך
 לעשות

5

כא נם לכל הדברים אשר ידברו אלהי
 חתן לבד אשר לא תשמע את עבדך
 מקללך : כב כי נם פגמים רבות ידע
 לבד אשר נם אמתה קמי את קללת אחרים :
 כג כל זה נסיתי בחכמה אמרתי אהבתי
 יהיא רחוקה ממני : כד רחוק מה שהיה
 דעמך עמוק מי ומצאתי : כה סבותי אני
 דליל לדעת וקלחור ובקיש חכמה וחשבון
 לדעת דשע כסל והסבלות הוללות :
 כו ומוצא אני מר ממורת את האשה

אשר היא מצודים וחרמים לבה אסורים
 ויהי טוב לפני האלהים ומלטימיה וזהו
 ילמד בה : כז ראה זרה מצאתי אמה
 קהלת אחת לאחת למצא חשבון : כח אשר
 עוד בקשה נפשי ולא מצאתי אדם אחד
 מאלה מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי :
 כט לבד ראה זרה מצאתי אשר עשה
 האלהים את האדם ישר וחמה במדת
 חשבנות רבים : ח א מי בתחכם ומי
 יודע פשר דבר חכמת אדם תאיר פניו ועז
 פניו

רשי

פניו

לפסם כמעט : (כא) גם לכל הדברים וגו' . לפי שדבר כסול שקל לשון הרע על כוכ עיר הכהנים ועליו נאמר אל תרשע הרבה
 חמרה גם לכל הדברים וגו' אשר ידברון אליך הולכי רכיל אל תתן לבך לקלן : אשר לא השמע אה עבדך מקללך . אין טוב אשר תטה אונן
 לשמוע את עבדך מקללך . ד"א מעשה שליטים אלו עשה דברים הנחמדים את האדם . שתי עיניו מראין אותו דכרי עבירה . שתי
 חוכמו נשמיעין אותו דכריים בטלים . שתי ידיו מגול וחונם כהן . שתי רגליו שוולטין אותו לדבר עבירה . ופניו ולבו . ד"א החכמה
 תפנו לחכם זה מה מעשה שליטים מעשה דורות שלפניו . ד"א לחכם זה מה מעשה שליטים מעשה דורות שלפניו . ד"א לחכם
 זה יוסף מעשה שליטים אלו חיו . ד"א לחכם זה מה מעשה שליטים מעשה דורות שלפניו . ד"א לחכם זה מה מעשה שליטים מעשה דורות שלפניו .
 ווסטא לפרהא וכו' כדליתא במדרש קלת וחכמה עונה לו למטה שלא לטרוך למואלל מ' יוס' וכו' לילה . כל הפנים הללו במדרש ואינו יכול
 ליישב עליהן מקורא של אחריו כי אדם אין דמיון בדרך כל זה נסיתי בחכמה (מוסר) על מקורות שלטון (ס"א ולא דוק) ועל שלמען .
 (כג) נסיתי בחכמה . סתורה : אמרתי אהבתי . לדעת את החכמה : והיא רחוקה ממני . ומה היא זו : (כד)
 רחוק מה שהיה . את הדברים הרחוקים שהיו בימינו כראשית : ועמוק עמוק . הוא מי יוכלא שאין לי רשות להרהר בהן מה למעלה
 ומה למטה מה לפנים ומה לאחור ועוד : (כה) סבותי . לדעת ולתור ולבקש חכמת פרשת ברה ארונה ומסבון קן הגאולה :
 ולדעת רשיע כסל . לעמוד על סוף דעתה של אפקוסת וסבלות הוללות מעורבס ומשועשעס סבה : (כו) ומוצא אני מר מפאת . שהיא
 קוה נעשה דברים קשים סבה אלו כעולם כדליתא בבבא כזרא כהמורפין ומואלא חיי מורוקה מונה את האשה זו האפקורסות : וחרימס
 לבה . לשון חכמות כונו (חבוקא) יגורו כחרימו יאססו במחמרתו : אסורים ידיה . ומסחוריקה כאלס הרי הוא נקשר בקשורי
 עבותות : אסורים . מס דכר של קשורים כונו (שופטים טו) וימסו אסורין קצרות כן פירשו נגחס : (כז) ראה זה מצאתי אמרה
 קהלת אחת לאחת למצא חשבון . כל המלות שהלדיקים עושים והעבירות שהרשעים עוברים כמנים לפני הקס"ה אחת על אחת עד
 סמטרסות לחשבון גדול כך פירשו דכותינו כמסכת ס"ה : אמרה קהלת . אמרה קבלת החכמה ואלמרה נפשו אשכלת העקבת החכמה :
 קהלת . לשון נקמה הוא וכשהוא אמרו כלשון זכר מוסר על הקובצה והוא שלזה . וכמדרש ענינו אמר רבי רמיה בן אביו רוח הקדש
 עשויס ומיחה כלשון זכר ועשויס מיחה כלשון נקמה וכמו חכמה וכתוב חכמה חומר (יהלים ע') עורי ונפילטי לי וכתוב אחד חומר (שם כז) מי
 אינה עומתי . כחוב אחד חומר (מחוסב) קול חכמה וכתוב חכמה חומר (ישעיה ח) חכמת ליון : (בח) אשר עוד בקשר
 בפשי . לבד חכמה חומר למעלה שבקשית ואלא מאלתיס כקשה עוד נפשי כשרה נלא מאלתי כי כולן דעתן קלה עליהן :
 אדם אחד מאלף מצאתי . כהנא סבעולס אלק כנגמס לטקחין אין יולאס מהס להגליח שרחויס למענה חלא מלה וחותס מלה
 סנכסו למענה אין יולאס מהס לנמרח חלא עשרה ואתן עשרה סנכסין לנמרח אין עולות מהס חלא אחד להוראה הרי
 אחד מאלף : ואשרה בכר אלה . אפילו באלף לבך אתה לרוך להוראה : (כט) לבד ראה
 חר מצאתי . אשה לנולס תקלה על ידה : אשר עשה . הקס"ה את האדם הראשון ישר : והמה
 נוסדוהו לו חיה אשמו ועצו סניס וקדלו כנה : בקישו השמונות רבים . מויעות ומחכבות של מטח כן נדרש במדרש :
 (א) מינה חכם . מי כעולם חזק כאלס חכם : ומי יודע פשר דבר . פשרו של דבר . כמו שמצינו כדניאל מתוך חכמתו
 שני : חכם ביראת שמים . נתגלו לו רוי פשרין . מי גמעה עשה פאריסין ישרל לחכמה סכסמיוס : ועזו פניו יישונה : תעלה
 בריות

אלהים: יד ישיהבל אשר נעשה על הארץ
 אשר יש צדיקים אשר מגיע אלהם כמעשה
 הרשעים ויש רשעים שמגיע אלהם כמעשה
 הצדיקים אמרתי שננסוה הבר
 טו ושבתתי אני את השממה אשר אין
 טוב לאדם תחת השמש כ אם לאכל
 ולשתות ולשמוח והוא ילוננו בעמלו ימי
 חינו אשר נתן לו האלהים תחת השמש:
 טז באשר נתתי את לבי לדעת חכמה
 ולראות את הענין אשר נעשה על הארץ
 כי גם ביום ובלילה שנה בעיניו איננו ראה:

יו וראיתי את כל מעשה האלהים כי
 לא יוכל האדם למצוא את המעשה אשר
 נעשה תחת השמש בשל אשר יעמל
 האדם לבקש ולא ימצא וגם אם
 יאמר החכם לדעת לא יוכל למצא:
 טז א כי את כל זה נתתי אל לבי
 ולבור את כל זה אשר הצדיקים והחכמים
 ועבדיהם ביד האלהים נס אהבה נס
 שגאה אין יודע האדם הכל לפניו:
 ב הכל כאשר לכל מקרה אחד לצדיק
 ולרשע לטוב ולטהור ולטמא ולדבך
 ולאשר

רשי

ולאשר

ולא תנין כשאר שכרות: כי גם יודע אני. כיון ככל זאת שאינו נחמד להפריע מן הרשעים ולהיות הפרש בין צדיקים לרשעים יודע אני
 שם ק כל אחד ואחד ליטול שכרו וליריחו ידיו טוב וטוב לא יהיה לרשע לפי אשר איננו ירא לפני האלהים: (יד) יש הבל. דבר
 המכיל את הכריות: אשר יש צדיקים. שמוני אלהים רעה כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אליהם רעה כמעשה הרשעים ויש רשעים
 שמגיע אליהם טובה כמעשה הצדיקים חזרתי שנס זה אחד מן הכלים האלהים בעולם ורבותינו דרשו לנדר אחר כמסכת הוריות ואינו מיוסר לי
 על שיטת דבור סיים החכם לומר שנס זה הכל: (טו) את השממה. שיהא שמה בחלקו ויעוסק בפקודים ישרים משעת לכולא היא
 שטוף אחר הרבות הן כעשן ומרבית וגל כלמי שאינו טמא בחלקו ושטוף אחר המעון כל ידיו עבירות גזל ואונאה ורבות
 ושאנו שמה בחלקו לענין אהבת אשתו שטוף אחר הנשים להרהר אחריו אשת איש: לאכול ולשתות.
 מזה שחן לנהק"ה ולשמח בחלקו. ומ"ח כל חכמה ושמה שנקבלת אינה אלא תלמוד תורה כענין טל (ישעיה כח)
 לכו סברו ואכלו וגו': והוא ילוננו. יתחבר עמו כענין זכ"ה (שם נח) והלן לפניך דקדק: ימי חינו אשר נתן לו האלהים. יעשה כן
 וסוף המקרא מוסב על ראשו ומקרא מקורם הוא אין טבלאדם ימי חינו אשר נתן לו האלהים כי אם לאכול ולשתות ולשמוח והוא ילוננו כענין:
 (טז) כאשר נתתי את לבי. אין כאשר זה משום שאין דוגמא כיון כאשר עשה כן יעשה אלא לשון ויין (בראשית לו) כמו כאשר
 כל יוסף כאשר (שם מג) כלו לאכול וגו' אף זה כן כשהייתי בנות לבי לדעת ולתור וגו'. או וראיתי כל מעשה האלהים: שנה בעיניו איננו
 רואה. הרשע השטוף את החזון והעניות: (יז) וראיתי את כל מעשה האלהים. שנסר להריות: כי לא יוכל האדם למצוא וגו'.
 אין הכריות יכולין לעמוד על סף דרכו של הקדוש ברוך הוא מה סגר כל המעשה שנעשה תחת השמש שרואין רשעים מלמדים וצדיקים
 יורדים: כישל אשר יעמוד האדם לבקש. כשכיל אשר ראיתי הרבה עמלים לבקש ולמצוא את סוף המדה ואין יכולין:
 וגם אם יאמר החכם. שהאידג לא יוכל סהרי מרע"ה לא עמד על הדבר בחומר (שמות לג) הודיעני כל את דרכך:
 (א) ולבור. ולכרר: את כל זה. ביררתי והתכנתי. אשר הצדיקים והחכמים ועבדיהם ביד האלהים. הוא עושים
 והוא שוטט כדי להטיבם כחיותם: ועבריהם. הם תלמידים משמיהם הולכי אחרותם: גם אהבה גם שנאה: אין
 יודעין על הקריות וכן מבררין לתת לבתיהם ויחזו למוקים וכוונתם שחיים הכל לפניו. לפני הצדיקים והחכמים: (ב) הבל
 כאשר רכל. הכל מתייבם ללם כאשר תגו לכל אדם מזה חזו וידעו שסוף דבר לתת לכל אדם כדרכו: מקרה אחר. יודע
 שסוף הכל אשר דרוק ואשר רשע לזנות ומקרה אחר יש בעולם הזה לכולם כל זה הם יודעים ואף עלפי כן נחמדים להם דרך הטוב לפי
 סידורים שיש הפרש ביניהם לעולם הבא: לדק. גנין נח: לרשע. פריעה נכה זה נלע זה נלע: לטוב. זה משה:
 לטהור. זה אהרן: ולטמא. אלו מרגלים. אלו אמרו שבה של ארץ ישראל ואלו אמרו נטתה אלו לא נכנסו לארץ ואלו לא
 נכנסו לארץ הוי מקרה אחר להם: ולזכות. זה יאשיהו שאמר (ד"ה ב לו) יונת יאשיהו: ולאשר איננו זוכה. זה אחאב
 שביטל את ישראל מנלות לרגל חת כתי' זה עת כתי': כטוב. זה דוד: בחוטא. והנכוננאלר. זה בנה בית המדש
 זה היריבו זה מלך חרבים מה זה חלק חרבים זה: כנישבע. זה הצדיק שנטב לשקר שאמר (ד"ה ב לו) גם כעלך כסוכד:ר
 מרד אשר השכיננו וימר: כאשר שבעה ירא. זה שמעון שחזר (שופטים יד) ויאמר אליהם שמתון השכנו ליתן תפגעון כי

קהלת

ופרץ נדר ישכנו נחש : ט מסיע אבנים
יעצב בהם בוקע עצים יסכן בהם : י אס-
קתה הברזל והוא לא פנים קלקל והללים
יגבר ויתרון הכשיר הקמה : יא אס-ישך
הנחיש בלוא לחש ואין יתרון לבגל הלשון :
יב דברי פי-הקם חן ושפתות כסיל הבלענו :
יג תחלת דבריי פיהו סכלות ואחרית פיהו
הוללות רעה : יד והסכל ירבה דברים לא-
ידע האדם מה ישיה ויאשר יהיה מאחריו
מי יגיד לו : טו עמל הכסילים תגיענו

אשר לא ידע ללכת אל-יעיר : טז או-ישך
ארץ שמלכך גער ושרוד בבקר יאכלו :
יז אשרך ארץ שמלכך בן-חורים ושרך
בית יאכלו בגבורה ורא בשתי :
יח בעצלותים ימך המקרה ובשפלות
ידיים ידלף הבית : יט לשחוק עושים
להם ויין ישמח חיים והכסף יענה את-
הקל : כ גם במהרה מלך אל-תקלל
ובחדרי משכבך אל-תקלל עשיר כי עוף
השמים יולך את-הקול ובער (יהודה)

הכנפים

רשי

ורענשל כנודכנר ע"י כלי כית התקדש מנאחר (דניאל ה) ובלערי שמיא התרווחת : ופורץ גדר : סיוע של מחכים לעבוד על
דבריהם : ישכנו נחש : מיתה בידי שמים ולמי שדבר כלשון פריה נדר הזכיר בתפלותיו לשון טפלות נחש שהוא דר בחוריקי כתיב
בתים פרוצים : (ט) מסיע אבנים יעצב בהם : מסיע אבנים מיוחלכתם כהרים מתיגע בהם - יעצב : לשון גיעה כמו
(בראשית ג) כענכין תחלנה כלומר כל חסד לפי מלאכתו ולכוננו חף עושה רעה לפי זריעתו יקור : יסכן בהם : יתחמם בהם כמו
(מלכים אא) ותהי לו סוכנת חף העוסק בתורה ובמזנות סופו ליהנות מהם : (י) אס קתה הברזל : חריות לורים שקיבו
פיהם ותדודיש : והוא לא פנים קלקל - ולמים לטשים ומרוטים (יחוקאל כא) למען היות להם כרק - חף ככתיב יללים יגבר
ונגבר הוא כמלשון את נכורי כתיב יללים ללגל : ויהרוו הכשיר הכמה : ומלת כשרון ישעוד לתכמה יותר מן הברזל חס תלמיד חכם
יוסחירם מניו כרעב ואת הרוח והסכן בן העשיריה הרבה חילים מתגברים על ידו ואל תתמה על ידו ויחילים כי הרבה ויך נוספים כן כלשון
עשרית כמו (תהלים ג) חס רחית נכחות יך עמו (שמות טו) עיו ושרת יחיה לי לישועה והרבה ספורשים מה : (יא) אס ישך
הנחש - את חים : כלא לחש - תחמת מלא לחשו הכשר מלא חסד : ואין יתרון - לתכר הרעש שזיה רגיל לללא זכלא לחש כן חס
כני עירך נפלים בליסורין חמפת מלין חכם דורש להם ומלודם את פוקי החרה חין יתרון לו כשתיקותו ולא ישתכר : (יב) דברי פי-הקם
חן - על שותיניהם וכעושים לו וטוב לו סניעל גדולה עליהם : וישפתות כסיל הבלענו : זה המסית את חסדו ומודך טובה כגון בלעם
ספרן גדרו של חומות שגדרו עמון מן הצריות אדור הטובל וחילך והוא יען להם להיות מתקדין שמותיהם לזנות : (יג) תחלת דבר
פיהו סכלות - כשחמה לו הקכ"ה (במדבר כב) מי החכמים החלה עירך היה לו להסיח את הית יודע והוא חסר בלשן כן כבוד מלך מוחל של
אלי כלומר חס כענין חס כבוד חסד חסד עניני עניני חסד : ואחר יפירי הולדורה : סיגות ויעיבוב לכה חעק וימת חולת :
(יד) והסכל ירבה דברים - שהיה מת ח"י נעמו שהיה וקבד דת עליו : כירא ידע האדם מה ישיה - לו לחסר ויין שהיה
אלך ליטול סכרו במידן ולא ידע סיכול כחרכ - ולמי פשוטו הסכל ירבה דבר - יס גור ויומר מחר חמשה כן כללנו חמי יודע מה יהיה מחר :
ואשר יהיה מאחריו מייגיד לו - כלועי לא סוף דבר שאינו יודע מה יהיה לחסר ויין חלף ההנה עכשו מחסריו שלא כנגד עיניו חלף
ואחרו יערפו מרחוק כיון הוא סיה מייגיד לו : (טו) עכל הכסילים היגיענו - כסילות גירם להם עמל הוינגן חסר לח למדו
דרכי חסלות העיר ומתיגע ליכנס דרך פתאים וכניו היום ויגם כטביעות רגליו כיון כלועי עולות של עוזבו התורה גורם להם גיעת עמל
בניהם : אשר לא ידע ללכת אל נתיב חמת לפי עמן העבורה למי שלח ליד תורה חמ (ההלים קיט) נר לי גמי דכרך : (טז) אילך
ארץ שמלכך - כחון שמלך ודיויך ויתנתיים כנעיות : (יז) בגבורה ולא בשתי - שטסין כנסרות החכמה והכניע ולה כעניית
יין : (יח) בעצלותים ימך המקרה - כשחם מתעלל ומינותתן פינה קטנה שחקרת הכי : יכך המקרה - ושלל כנין
המקרה חת הכית והחמקן עליו : ידלוף - יטפטף לך נפחוס כלומר כש חל יתעטלם כעורה הם נחמס וביי נחון מוח חרב ויך :
(יט) לשחוק עושים לחם - למדות מונוי חמתיים ומלכים עושים נודה וסתם סעידה גדולה חרונה לחם כמודדת חמר
(דניאל ה) כלשנר מלכא עכד נחמס רכ : ויין - טסקין כס נודה חמר יחמס חמים : והכסף ענה את הכל : חס חין כסף חין סעודה
לחיקל לא יתעלל חס מן המלאכה כדי שיה לו מה להוויח : (כ) גם כמדוען מלך - חישל כחמת חותין בלח דכור - גם חסיליו מלך
אל יקלל לא תרגו לשלמו של אולם - ל"א כחמתינו מלך ח יודע : עוף השמיים - נפיה התורה כד ססיה לניף על השמים :
ובער גפים - מלאך המלוכה חותך כנינין שחמור (ההלים צא) כי שלחתי ידך ויטע עמנו העושים והשמים יש לך לדחג חבל

כריה
עוד כ
(שכמו
וחכו
עוד
הרע
שעל
חס
יוע
הח
יחי
יסו
ומס
כס
כעט
ידיע
אחר
מח
כע
הנס
ספר
עלי
ואל
יהי
כז
מל
לנה
(ז)
מל
שמי
יש

הכנפים יגיד דבר : יא א שלח לחמך
 על פני המים כירבב הימים תמצאנו :
 ב תן חלק לשבעה וגם לשמונה כי לא
 הדע מה יהיה רעה על הארץ : ג אם
 ימלאו העבים נשם על הארץ יריקו ואם
 יפול עץ בדרום ואם בצפון מקום שיפור
 היגן שם יהוה : ד שמר רוח לא ירע
 וראה בעבים לא יקצור : ה כאשר אינך
 יודע מה תהיך הרוח כעצמים בבטן המלאה

ככה לא תדע את מעשה האלהים אשר
 יעשה את הכל : ו בבקר ובע את ארבע
 ולערב אל תנח ידך כי אינך יודע אי זה
 יכשר הנה או זה ואם שניהם באחד
 טובים : ז נמתוק האור וטוב לעינים לראות
 את השמש : ח כי אם שנים הרבה יהיה
 האדם בכלם ישמה ויזכר את ימי החשך
 כי הרבה יהיו כל שבת הכל : ט שמח
 בחור בילדותך ויטיב לבך בימי בחורותיך

רשי

ותלך

כריה שחא יש שמועין ויגידו לאחרים : (א) שלח לחמך על פני המים . עשה טובה ומסד לאדם שיאמר לך לכן עליו אל תראנו
 עוד כאדם שמשליך מונותיו על פני המים : כי ברוב הימים המצאנו . עוד ימים באים ותקבל תשלומך ראה מה לאמר ביתרו
 (שמות ב) קראן לו ויאכל לחם וכבוד שהוא מזר ולא יראנו עוד מה היה סופו נעשה חותנו ומלך על ישראל והכניסו תחת כנפי השכינה
 וזכו כניזוכי כניו ליטב כלשבת הגזית : (ב) תן חלק לשבעה וגם לשמונה . חלקת נולמתך ומשלך לשבעה זריכי מסד חלק
 עוד לשמונה שיכולו אחרים ואל תאמר די : כי לא הדע מה יהיה רעה . שעת עזר ימים באים ותצטרך לכלול או תכלול . הלדקה נון
 הרעה ואם לא עכשיו חיותי . ורבותינו אנורותן חלק ונזמר אלו שבעה ימי בראשית תן אחד וזמן חלק ליוצרך לנח בשבת . וגם לשמונה אלו
 שמת ימי המילה . ד"א תן חלק לשבעה קרבות נזמר של שבעת ימי כסח . גם לשמונה : של שמונת ימי החג : כי לא הדע מה יהיה רעה .
 אם יתרחבה בית ולא תקריבו עוד ויועילו הקרבות הראשון לכטל הנזרה רעה . ד"א כי לא תדע מה יהיה לא ידעת מה נזמר על השמים סגן .
 ויועילו הקרבות ויכטל גזרות רעות : (ג) אם ימלאו העבים נשם . אם ראית עבים מלאים נשם ידעת שסופם יריקו נשמיים על
 הארץ במקום שהטובה מונחת וניכרת שם סופה לנח חף כן דע שחם יפול עץ וגו' אם ישמון אדם חכם ולדיק בעיר או במדינת מקום שיסכן שם
 יהיו כראין ומשיו אחריו מותו וחכמותו ומדות תרומיותיו ותשלום טובה ליוצרי המקום על מנהג הטוב שהדריכם בדרך ישרה : יפול .
 יסכון כמו (בראשית כה) על פני כל אחיו נפל : עץ . ת"ח שנתן בוכותו כעך המסך על הארץ : (ד) שומר רוח . עומתן
 ומנפם עד כל הרוח : לא ירע . פעמים עומתן ואיכותה : ורואה בעבים . נותן עיניו בעבים וכשרואה אותם קודרים ירא לקצור חפצי
 הנשמים ולעולם לא יקצור לפי שירא תמיד : (ה) כאשר אינך יודע . כעצמים בבטן המלאה . דברים הנסגרים והנעלמים
 בטן שהיא מלאה ואף על פי שכוללת לחון : כאשר אינך יודע הרי זה מקרא נסורס נדרש נסופו לראשו כאשר אינך יודע דרך הרוח כלומר
 ידיעות שתי אלו שוות לא זו גלויה לך ולא זו גלויה לך פעמים אתה סבור להכיר בעבים שיבא הרוח ואינו . בא כאן כי עובר והולך לו אל ארץ
 אחרת והרי לשון זה כמו (בראשית יג) כנה' כארץ עברים (ישעיה כד) כשפחה כגבירתה (שם כד) כקובה סוחר ופעמים שהוא
 נוסה מוקדם למאחר ופעמים שהוא נוסה מאחר למוקדם חף כאן למד ידיעת הרוח מודיעת הבטן כלומר איך לך לשמור את הרוח לראות
 בעבים : (הגהה . ענין זה הוא נסורס בדכרירש' ומתוסף ולריכס להגיה כפי אשר הוא כסגרים הנמדוויקים ולא יונך שגור וכך היא
 הנסוח האמתית . כאשר אינך יודע . הרי זה מקרא נסורס נדרש נסופו לראשו כאשר אינך יודע ענמים בבטן המלאה דברים
 הנסגרים והנעלמים בבטן המלאה ואי"פ שכוללת לחון אינך יודע מה כמטה כך אינך יודע דרך הרוח כלומר ידיעות שתי אלו שוות וכו' מספר
 ספתי חכמים : כעצמים . אינך לוסורס כלניו כמו עולם עיניו : כבה לא הדע וגו' . חף גזירותיו של מקום לענין עניות ועשירות כך
 עלומות הם נונך ולא תמנע מן החסד לאלה שחא אחר ונכפי ואעני לא אעסוק בעורה ואחטטל מנולאכתו ואעני לא אשא אשה ויהיה לי בנים
 וחצטרך להוציא עליהם : (ו) בבקר ורע את ארבע וגו' . אם למדת תורה בילדותך למוד תורה בזקנותך אם היו לך תלמידים בילדותך
 יהיו לך תלמידים בזקנותך נשאת אשה בת בנים בילדותך תשא אשה בת בנים בזקנותך עשית נדקה בילדותך עשה נדקה
 בזקנותך : כי אינך יודע יא זה יכשר . אם תלמידים ובנים שביילדותך יתקיימו לך או שחא לא יתקיימו אל שבזקנותך .
 מיניו כרבי יקרא שהיו לו עשרים וארבעה אלף תלמידים מנבת ועד אנטפרום וכולן מתו מפסח ועד עצרת זכא אלל רבותינו שסדרום ושאלה
 להם . ולענין הבנים מנינו באכנן שלמים בנות שלח חוזה ושלמים בנות הכיא' להניו וכלם מתו בחייו ובזקנותו הוליד את עובד ונקיים לו :
 (ז) ומתוק האור . מתוק הוא אורה של תורה : וטוב לעינים לראות את השמש . ואשר יש תלמידים שעיניהם רואים הלכה
 מלובנת ונחורת על כוריה כך נדרש באגדת תילים : (ח) בכלם ישמה . יהי שמח בתלכו וכלבד שזכור ימי החשך ויטיב מעשיו
 שיכל מהם ואם ימי מיתת עולם הם ימי הרשעים : כי הרבה יהיו . בלותו הימים יותר מימי החיים : כל שבת . עליו יהיה הכל וחזק
 יש הכל שחא לשון פורענות וזרות כמו כי בהכל בא וכחשך ילך : (ט) שמח בחור בילדותך . כאדם שאומר לעבדו ולכנו חטא חטא כי פעם

קהלת י"א יב

והלך בדרך לבך ובמראי עיניך ודע כי על-
כל אלה יביאך האלהים במישפט : י והסר
כעם מלכך והעבר רעה מבשרך כי תלדות
והשחרות הכל : יב א וזכר ארת-
בוראיד בימי בקרותיך עד אשר לא יבאו
ימי הרעה והגיעו שנים אשר תאמר איך-
לי בהם הפץ : ב עד אשר לא תחשך
השמש והאור והירח והכוכבים וישבו העינים
אחר הנשם : ג ביום שיעזו שמרי הבית

והתענתו אנשי החיל וקטלו המהנורא כי
מצמו והשכו הראות בארבות : ד וסגרו
דלתים בשוק בשפל קול המהנה ויקים לקול
הצפור וישחו כל-בנות השיר : ה גס-
מונה יראו והתמתים בדרך וינאץ השקר
ויסתכל החלב ותפר האביונה כי הלך האדם
אל-בית עלמו וסבבו בשוק הסופדים :
ו עד אשר לא ירחק חבל הכסף ותרין
גלת הנהב ותשברו כד על-המכוע ונרץ

הגלגל

רש"י

אחת תלמד על הכל אף כאן החכם אחר שחזר בלדותך וס' דרכי לבך וכטוח תהי' כי על כל א' יבואך האומט בחשט : (י) והסר כעם
דברים המכעיסים את החקים : והעבר רעה : יצר הרע : מבשרך : סיסיו לך לכסור : והשחרות : בערות שראש חרס שחור בימי
עלומי : (א) וזכור את בוראך : תיין תינין עקביא כן מכלל אל חיונה הסתכל כמלטה דכרס וכו' ומתקרא זה דרש וזכור את בוראך שתמן
דן ותזכור למינו : וזכור את כורך קברך וקום עפר רוח ותולעה : וזכור בליך חרס שביעת מתקורה היא טפה סרוחה של זרע ושל
לזון : ימי הרעה : ימי הוקסה והחלשות : (ב) עד אשר לא תחשך השמש : אשור רכותיו וזכותת סקיא מאירה ומתנפת פלדס
כחור וכשווקת היא מעלת חקטין ואין יולצבת : והאור : זה החוטם סבוא תואר קלקתר פנים : והירח : זו נמטה שטאירה לאדם סבין
סניטלס הימנו חילון מאור העינים : והכוכבים : אלו הלסטות רוחני דלתי שקורין סוף לים של לחים שזכרסוס : ושבו העינים אחר
הנשם : תכוא כסיית המאור אחר דועת הכוכבים לרות שזכרסיליו : (ג) שיוועו : ידתינו : שומרי הבית : אלו הלענות
והכסלים המוניים על כל מלל הנזף : והתעווהו : יחוס עוות שקורין קראל"ף וסבתעותו חקרוס"דונט כלעו : אנשי החיל : אלו
היזקים שנסען כל הנזף עליהם : ובטרו הטוהנור : אלו המינים : כי מצטו : לעת וקסה דוב סינינו נוסרות : דהרואור
בארבות : אלו העינים : (ד) וסגרו דלתים : אלו נקביו : בשפל קול השנהג : קול רימים הטוחנים חלכל שסמניו והוא
הקורקן והמסס : ויקום לקול הצפור : אשיליו קיל למר ומנערתו עטניו עשהוקין : וישחו כד בנות הרשור : כל קולות
שלכלי הסיר דמות עליו כסיסס ולמי פשוטו משמינו יטחו כחוי סכלו כל פרים ושרות ייו סכלים שעיניו וכן כרולי הנלעדי אחר לרוד
(שמואל ב' יט) חס אשע עזר בקול פרים ושרות : (ה) גבה מנבורה ייראו : מנהשזיות ותלוליות סכרסובות הוא דואג ללאת
לשוקן וככל סהס : ותהתתים בדרך : אימות ותתות הרבה בדרס יסלו : התתתוס : לשון כטול הוא כתיבה כמו גלגלים קקקוס
זוללים : ונאץ השקר : לשון (שירג) סלנו הרמונים שהרי הל"ף לח נקראת כהאמר רכותינו וקלסוסת הנק"ח כלעו שגסס
הרף תקוע כהוככותו סכרו כחוס והעס סולט כמו כן אילין סהול סולט : השקר : חילן של שקדים כלומר שתקמן הוקנה עליו כהקדו
כחיתר לסק לפני כל הלילות : וסתבל החלב : אלו העגובות שסחי עגובותיו דומות עליו כסוכלעסא ככד : ויסתבל : חיס"ר
שורסי"מן כלעו : והסר האביונה : חזרת חלות נשים שחינוקן לנשים לתשמיש : אביונה סחור כמו (דבריא) ולא אכיתם (תהלים
ק"ט) תלסתי ליזועתך : (ו) עד אשר לא ירחק חבל הכסף : זה חוט הסדרה סהול לכן ככספ וכסותו ססר מומי ומתרוקן יוכס
ויחתקס סתוך סחלות ועעט סלללל : ירתק לשון רתוקות כסף : ותרין עולת הזהב : זה חוטס סבינת חקלקת מים וסוכעת כחעין
כמו גולות עליות : ותרין לשון ריזנה : והשבר כד על הסבוב : זה סכרס סהיל עסס ונקעת כמותו : ונרוץ הגלגל אל הבור :
יתרוץ גלגל העין כעוך נומא ולפי שסמו גלגל סדולין כסס מים מן הבור כן נדרס כל העין כסוכעת סבת : וזכרס קימותו סתרונג כנגד כל
ישראל וזכור את כוראך מיני כחורות סגוד סכסרות סכסס קימת : סגוד סכסוכס קימת סגאמר כס (ישעיה ס) וכחר אותו וכל
סכסו ישראל לילכתן : סגוד סללית קימת סגאמר כו (דבריו יא) כי סוכרס' אלהיך וכל סכטיך : סגוד סללית כית דוד קימת סס'
(תהלים ע"ח) וכחר כדור עליו : סגוד סיוסלס קימת סגאמר כס (מלכים יא) העיר אסר כסרתיה כס : סגוד סבית סכסרס
קימת סגאמר כס (ד"ה סו) עת סכס' ית וסכסתי כית סז : סגוד סללס קימים סגאמר (דבריו יר) וכן כסרת' : עד אשר
לא יבוא ימיה הרעה : אלו ימי הנולד : עד שלא חחשך השמש : וסללית כית דוד סגאמר (תהלים פ"ט) וכסאו כזסס כגדי :
והאור : ותרוד סכסער (משלין) כיני סמוס ותרססור : והירח : וססגדרין דמן ססגדרין סיסס כחמי נורן עגולה :

והכוכבים

הנל
הא
אש
הק
עוד
והכוכבים
מולתם
כסוכס
ר' חס
ומשנת
חלנתן
חילן
סכס' ס
השיר
כרסס
על חס
ר' חל
מסוכס
כסית
ולמי
חכס'
קדוה
סער
למות
אשר
כד ער
סגולס
העפר
כסיל
חכס'
חויס
לכו
סגוס
כדכס
סס'
לכס
חזר
סכסר
עסער

קהלת יב

הרבה אין קץ ולהג הרבה יגיעת בשר : במשפט ער קד-נעקם אס-טוב
יג סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא : ואס-רע :
ואת-מצותיו שמור כי-זה כל-האדם : סוף דבר הכל נשמע את האלהים יראואת
יד בי את-כל-מעשה האלהים יבא : מצותיו שמור כי זה כל האדם :

סימן ית"קק

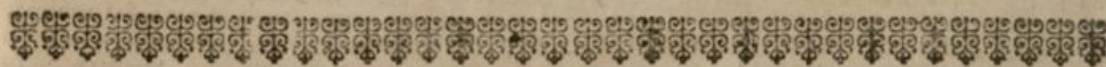
סכום פסוקי דספר קהלת מאתיים ועשרים ושנים - וסימנו מה שהיה כבר נקרא שמו * וגם
הציו מה שהיה כבר ופרקיו הם שנים עשר כי זה כל האדם :

רש"י

כא לתת לב לגורמא חבילות יותר ממה שאין הלס חשיג יגיעה היא לכריות שאין להשיג ואל יאמר הואיל ולא אוכל לגמור אכולאכה למה אתחיל .
אך : (יג) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא עה שתוכל געה ולכך לשמים : ואת מצותיו שמור
כי זה כל האדם : כי לדבר הזה נברא כל האדם : (יד) כי את כל מעשה . אשר
אלהם גושה . יביא האלהים במשפט . ולכך נקוד מעשה פתח והטעם
למעלה לפי שאינו דבוק לטע : על כל געלם . אפילו
על השונג : אם שוב ואם רע . אפילו
כסלל מונוה כגון מתן נדק לעני
במרהס"א : ס"ף
דבר הכל נשמע
את האלהים
יראנו :

גשלם פירוש רש"י מספר קהלת

בשם ה' אשר לו העוון והממשלת

על ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש באמונה זעטצר ודרוקר מאיר בן כהר"ר צבי הירש ז"ל מק"ק דיהרן
פארט . ממשפחת בשוויטין :
ועל ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש באמונה זעטצר ודרוקר יצחק יכונה איצק בן כהרר אהרן ועליג ז"ל
מק"ק פ"פ דאדר ממשפחת זק"ש :
ועל ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש באמנה זעטצר ודרוקר קלמן בן כהרר מאיר יצו מק"ק פ"פ דאדר .
ממשפחת בשוויטין :
ועל ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש באמונה זעטצר ודרוקר שמואל בן כהרר משה ז"ל מק"ק פ"פ דאדר :
ממשפחת ווירטנהיים :
ועל ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש באמונה הדרוקר הב' החתן משה בן מוה"ר ר' ברוך יצ"ו מק"ק פ"פ
דאדר . נבר הרב המפורסם מוה"ר מרדכי טאקליס אב"ר דק"ק ברלין :

